

Prawnokarna ochrona wolności w wybranych państwach europejskich w ujęciu porównawczym, cz. II.

3. Handel ludźmi

Regulacje dotyczące handlu ludźmi istnieją niemal we wszystkich badanych państwach i są do siebie podobne. Jest tak dlatego, że zwykle pojawił się on w wyniku realizacji zobowiązań międzynarodowych. Najpewniej z uwagi na kazuistyczną i mało jasną treść odnośnych regulacji większość państw zdecydowała się na ich prawie dosłowną implementację, co skutkowało powstaniem przepisów dość ustandaryzowanych. Zapewne można to uznać za jakąś zaletę regulacji, choć wysoki poziom standaryzacji uregulowań nie oznacza, że są one jednoznaczne. Przeciwnie – we wszystkich analizowanych państwach mamy do czynienia z regulacją skomplikowaną i mało czytelną.

Przestępstwa handlu ludźmi nie zna k.k. **Azerbejdżanu**.

Art. 110a k.k. **Albanii** reguluje handel dorosłymi ludźmi jako werbowanie, transport, ukrywanie lub przyjmowanie osób z użyciem przemocy lub innej formy przymusu, porwania, oszustwa, nadużycia stanowiska, z wykorzystaniem społecznej, fizycznej lub psychicznej przewagi lub poprzez wręczenie bądź przyjęcie zapłaty lub innej korzyści w celu uzyskania zgody osoby kontrolującej inną osobę, w celu wykorzystania w prostytucji, innej formie wykorzystania seksualnego, przymusowych usługach lub pracy, niewolnictwie lub praktykach zbliżonych do niewolnictwa, w transplantacji organów, a także w innych formach wykorzystania na terytorium Albanii lub poza nim. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 8 do 15 lat. Jeżeli czyn popełniono przeciw dorosłej kobiecie, sprawca podlega karze od 10 do 15 lat. Organizowanie, zarządzanie i finansowanie handlu ludźmi podlega karze pozbawienia wolności od 7 do 15 lat połączonej z grzywną. W razie popełnienia czynu we współsprawstwie, więcej, niż raz, z torturami lub zmuszaniem do podejmowania różnych zachowań pod wpływem fizycznej lub psychicznej

¹ Dr hab. prawa, Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

przemocy, w razie spowodowania poważnych konsekwencji dla zdrowia lub narażenia życia, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 15 lat. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć, sprawca podlega karze od 20 lat pozbawienia wolności i grzywny. Jeżeli którykolwiek z czynów jest popełniony z wykorzystaniem stanowiska służbowego lub służby publicznej, orzekane kary ulegają zwiększeniu o 1/4.

Art. 110 b typizuje czerpanie korzyści lub używanie pracy osób pokrzywdzonych handlem ludźmi. Czyn ten podlega karze od 2 do 5 lat pozbawienia wolności. W wypadku popełnienia czynu na szkodę małoletniego, sprawca podlega karze od 3 do 7 lat pozbawienia wolności.

Art. 110 c typizuje szereg czynności przygotowawczych, jak posiadanie, wytwarzanie itp. kart identyfikacyjnych paszportów, wiz, innych dokumentów podróży, ich zabieranie, ukrywanie, uszkodzanie, niszczenie. Jeżeli służą przemieszczaniu osób, które ukończyły 18, sprawca podlega karze od 2 do 5 lat pozbawienia wolności. Jeżeli służą przemieszczaniu małoletnich, karze od 4 do 8 lat. Kiedy czyn wywołuje poważne konsekwencje, sprawca podlega karze od 5 lat.

Ponadto w sekcji VIII („Przestępstwa przeciwko moralności i godności”) istnieje art. 114b, dotyczący handlu kobietami, skonstruowany niemal identycznie, jak art. 110a. Przedmiotem czynności wykonawczej są kobiety, niekoniecznie dorosłe. Sprawca handlu podlega karze pozbawienia wolności od 7 do 15 lat i grzywnie. Istnieją typy kwalifikowane podobne, jak w wypadku handlu ludźmi z art. 110a: organizowanie, finansowanie i zarządzanie, zagrożony karą pozbawienia wolności od 10 do 15 lat i grzywną; popełnienie czynu we współsprawstwie, więcej niż raz itp., zagrożony karą pozbawienia wolności od 15 lat i grzywną; polegający na spowodowaniu śmierci pokrzywdzonej, zagrożony karą pozbawienia wolności od 20 lat lub karą dożywotniego pozbawienia wolności oraz grzywną. Jeżeli czyn jest popełniony z wykorzystaniem stanowiska służbowego lub służby publicznej, kary ulegają zwiększeniu o 1/4.

K.k. **Austrii** reguluje handel ludźmi w typie podstawowym w § 104a ust. 1. Czyn polega na tym, że sprawca z użyciem nieuczciwych środków osobę dorosłą werbuje, przewozi, przechowuje, przyjmuje, oferuje lub przekazuje, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat. Za nieuczciwe środki ust. 2 nakazuje uznawać stosowanie przemocy, groźby jej użycia, oszustwa, wykorzystanie władzy, wykorzystanie choroby psychicznej, innego stanu, w którym człowiek jest bezbronny, zastraszania, przyjmowanie lub przekazywanie korzyści osobie, która ma władzę nad inną osobą lub przyjmowanie przez nią takich korzyści. Z kolei ust. 3 nakazuje przez wykorzystanie rozu-

mieć wykorzystanie seksualne, wykorzystanie przez usunięcie organów, w pracy, żebractwie i zachowaniach zabronionych jako przestępstwa. Jeżeli czyn popełniono w ramach organizacji przestępczej, z zastosowaniem poważnej przemocy, z zagrożeniem dla życia i zdrowia człowieka, a także jeżeli wywołano poważne następstwa dla osoby, sprawca podlega karze od 1 do 6 lat pozbawienia wolności (§ 104a ust. 4). W razie pokrzywdzenia małoletniego sprawca podlega karze od 1 do 10 lat pozbawienia wolności (§ 104a ust. 5).

Dosyć podobna jest regulacja handlu ludźmi w prawie karnym **Liechtensteinu**. Zgodnie z § 104a ust. 1 handlem ludźmi jest werbowanie osoby małoletniej lub pełnoletniej. W odniesieniu do osoby pełnoletniej wymagane jest działanie z użyciem nieuczciwych środków, a w wypadku osoby małoletniej nie ma takiego wymogu. Sprawca ma działać w celu wykorzystania seksualnego, w pracy przymusowej lub w celu transplantacji organów. Handlem ludźmi poza werbowaniem jest przekazywanie, przyjmowanie, przewożenie, oferowanie i przechowywanie pokrzywdzonego. Sprawca handlu ludźmi w typie podstawowym podlega karze do 3 lat pozbawienia wolności. Za nieuczciwe środki ust. 2 nakazuje uznawać stosowanie przemocy, groźby jej użycia, oszustwa, wykorzystanie władzy, choroby psychicznej, innego stanu, w którym człowiek jest bezbronny, zastraszania, przyjmowanie lub przekazywanie korzyści osobie, która ma władzę nad inną osobą lub przyjmowanie przez nią takich korzyści. Jeżeli sprawca działa przemocą lub groźbą jej użycia, podlega karze od 6 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności (§ 104a ust. 2). Działanie z pokrzywdzeniem małoletniego, w ramach zorganizowanej grupy przestępczej, z zastosowaniem poważnej przemocy lub spowodowanie umyślnie bądź wskutek rażącego zaniedbania zagrożenie dla życia lub poważny uszczerbek na zdrowiu pokrzywdzonego stanowi typ kwalifikowany określony w § 104a ust. 4. Sprawca podlega karze od 1 do 10 lat pozbawienia wolności.

K.k. **Szwajcarii** reguluje handel ludźmi w art. 182 ust. 1. Każdy, kto uprawia handel ludźmi, jako dostawca, pośrednik lub nabywca w celu wykorzystania seksualnego, wykorzystania jako siły roboczej, lub w celu usunięcia narządu ciała, podlega karze pozbawienia wolności lub grzywny. Zgodnie z ust. 3, grzywna może być orzeczona obok kary pozbawienia wolności. Za handel ludźmi jest uważane także rekrutowanie ludzi do takich celów. Zgodnie z ust. 2, jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni², kara nie może być niższa, niż 1 rok pozbawienia wolności.

² Zgodnie z art. 14 szwajcarskiego kodeksu cywilnego małoletnim jest osoba, która nie ukończyła 18 lat życia.

Węgierski k.k. typizuje handel ludźmi w § 192. Zgodnie z jego ust. 1, kto sprzedaje, kupuje, wymienia, otrzymuje albo w takim celu przewozi, zatrzymuje, przechowuje lub werbuje osobę, popełnia czyn zabroniony pod groźbą kary do 3 lat pozbawienia wolności. Jeżeli sprawca działa w zamiarze wykorzystania pokrzywdzonego, podlega karze do 1 do 5 lat pozbawienia wolności (§ 192 ust. 2). Jeżeli: 1) przedmiotem handlu jest osoba, która była w niewoli; 2) sprawca działał z użyciem przemocy lub groźby jej użycia; 3) sprawca działał podstępem; 4) stosowano tortury; 5) pokrzywdzony był przedmiotem opieki, kurateli lub pomocy medycznej; 6) sprawca nadużył stosunku zaufania lub władzy; 7) celem było niedozwolone wykorzystanie organizmu; 8) sprawcą był funkcjonariusz publiczny działający w charakterze urzędowym; 9) czyn popełniono w ramach zorganizowanej grupy przestępczej; 10) czyny popełniono na skale gospodarczą – zachodzi typ kwalifikowany z § 192 ust. 3. Sprawca podlega karze od 2 do 8 lat pozbawienia wolności. Ust. 4–8 przewidują kilkanaście dalszych typów kwalifikowanych. Kara wzrasta w ich wypadku do pozbawienia wolności na okres od 5 do 10, a następnie 5 do 15, a także dożywotniego pozbawienia wolności. Znamionami kwalifikującymi są przede wszystkim osoba pokrzywdzonego i cel działania sprawcy oraz jego następstwa. W typach karanych łagodniej pokrzywdzonym jest osoba, która nie ukończyła 18 lat, w typach karanych surowiej – osoba, która nie ukończyła 14 lat. Jako okoliczności kwalifikujące występują w różnych konfiguracjach spowodowanie poważnego niebezpieczeństwa dla życia, cel wykorzystania pokrzywdzonego w produkcji pornografii, spowodowanie poważniejszej szkody i poszczególne okoliczności wskazane w § 192 ust. 3.

K.k. Finlandii zawiera typy handlu ludźmi w sekcji 3 i 3a rozdziału 25. W typie podstawowym (sekcja 3 ust. 1) czyn polega na przejęciu kontroli, werbowaniu, przewożeniu, transportowaniu, przyjmowaniu lub przechowywaniu osoby w celu wykorzystania do prostytucji lub porównywalnego nadużycia seksualnego, przymusowej pracy, w innych poniżających okolicznościach, a także do usunięcia tkanek lub narządów. Sprawca winien działać z wykorzystaniem zależności lub innego przymusowego położenia, przez wprowadzenie w błąd lub wykorzystanie błędu, płacąc wynagrodzenie osobie sprawującej kontrolę nad pokrzywdzonym lub przyjmując takie wynagrodzenie. Karą jest pozbawienie wolności od 4 miesięcy do 6 lat. Ust. 2 stanowi, że czyn podjęty wobec pokrzywdzonego, który nie ukończył 18 lat życia stanowi handel ludźmi także, kiedy sprawca nie działał w opisany wyżej sposób.

Typ kwalifikowany jest określony w sekcji 3a ust. 1. Jeżeli sprawca działa 1) z użyciem przemocy, groźby lub podstępem; 2) powoduje umyślnie lub przez

poważne niedbalstwo, niebezpieczeństwo dla życia lub poważne uszkodzenie ciała bądź porównywalnie poważne cierpienie; 3) popełnia czyn przeciwko osobie poniżej 18 lat życia lub osobie, której zdolność do obrony była organicznie ograniczona; 4) popełnia czyn w ramach zorganizowanej grupy przestępczej. Karą jest pozbawienie wolności na okres od 2 do 10 lat. Zgodnie z sekcją 3a ust. 2 za kwalifikowaną postać handlu ludźmi uważany jest też udział w handlu niewolnikami, polegający na zniewoleniu innej osoby i przewożeniu jej lub sprzedawaniu, albo kupowaniu jako poddanego.

Litewski k.k. obok art. 147 regulującego handel ludźmi, zawiera art. 147¹ dotyczący wykorzystania do wymuszonej pracy. Art. 147 ust. 1 stanowi, że handlu ludźmi dopuszcza się ten, kto sprzedaje, przekazuje albo w inny sposób zbywa lub nabywa osobę, a także ten, kto werbuje, transportuje, trzyma w niewoli osobę za pomocą przemocy, groźby lub w inny sposób pozbawiając ją możliwości oporu, albo wykorzystując jej uzależnienie, wprowadzając inną osobę w błąd, udzielając zapłaty osobie sprawującej kontrolę nad pokrzywdzonym lub przyjmując zapłatę. Czyn winien być popełniony w celu wykorzystania pokrzywdzonego w prostytutce, pornografii lub pracy przymusowej. Sprawca podlega karze od 2 do 10 lat pozbawienia wolności. Jeżeli czyn jest popełniony wobec co najmniej dwóch pokrzywdzonych, w ramach zorganizowanej grupy przestępczej lub w celu pobrania organów, sprawca podlega karze od 4 do 12 lat pozbawienia wolności.

K.k. **Francji** poświęca handlowi ludźmi art. 225 – 4–1 do 225 – 4–9, przy czym same czyny definiuje w art. 225 – 4–1, 225 – 4–4. Zgodnie z art. 225 – 4–1 handlem ludźmi jest werbowanie, transport, przekazywanie, kwaterowanie lub przyjmowanie osoby w zamian za wynagrodzenie lub inne świadczenia lub ich obietnicę, popełnione w celu zbycia pokrzywdzonego stronie trzeciej, która mogłaby się wobec niego dopuścić przestępstw takich, jak: zmuszanie, napaść na tle seksualnym, zgwałcenie, wykorzystywanie do żebractwa, naruszenie godności ludzkiej, lub zmusić go do popełnienia przestępstwa lub wykroczenia. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności do lat 7 i grzywny do 150 000 euro.

Art. 225 – 4–2 tworzy szereg typów kwalifikowanych. Znamionami kwalifikującymi są: pokrzywdzenie małoletniego; osoby, której szczególna wrażliwość z powodu wieku, choroby, kalectwa, fizycznej psychicznej niepełnosprawności lub ciąży jest widoczna lub znana sprawcy; dwóch lub więcej osób; osoby, która jest poza terytorium Republiki Francuskiej lub po przybyciu na nie; doprowadzenie pokrzywdzonego do kontaktu ze sprawcą z wykorzystaniem urządzeń telekomunikacyjnych włączonych do sieci dystrybucji komunikatów

do nieokreślonej publiczności; działanie w okolicznościach, które bezpośrednio narażają pokrzywdzonego na śmierć lub trwałe kalectwo; z użyciem groźby, przemocy lub oszustwa wobec pokrzywdzonego, jego rodziny lub kogoś, z kim jest stale powiązany; przez naturalnego lub prawnego wstępnego, lub inną osobę, która nadużywa władzy nad pokrzywdzonym, bądź przez osobę zobowiązaną do udziału w walce z handlem ludźmi lub utrzymywania porządku publicznego. Karą jest pozbawienie wolności do lat 10 lub grzywna do 1 500 000 euro. Popełnienie czynu w zorganizowanej grupie przestępczej (art. 225 – 4–3) skutkuje możliwością orzeczenia kary do 20 lat pozbawienia wolności lub do 3 000 000 euro grzywny. Jeżeli sprawca stosuje tortury lub dopuszcza się innych aktów barbarzyństwa, podlega karze dożywotniego pozbawienia wolności i grzywny do 4 500 000 euro (art. 225 – 4–4).

K.k. **Rosji** typizuje handel ludźmi w art. 127.1, uzupełniając go o wykorzystywanie pracy niewolniczej (art. 127.2). Art. 127.1 ust. 1 stanowi, że sprzedaż, kupno człowieka, inne transakcje w odniesieniu do niego, a także jego rekrutowanie, transport, przechowywanie i przekazywanie jest zabronione pod groźbą kary pracy społecznej na okres do 5 lat lub pozbawienia wolności do lat 6. Czyn popełniony w odniesieniu do co najmniej dwóch pokrzywdzonych; z wykorzystaniem pełnionej przez sprawcę funkcji; z przemieszczeniem pokrzywdzonego przez granicę Federacji Rosyjskiej; z wykorzystaniem sfałszowanych dokumentów lub ze zniszczeniem oryginalnych; w odniesieniu do małoletniego; z użyciem przemocy lub groźby jej użycia, a także dla pobrania tkanek lub narządów jest zabroniony pod groźbą kary od 3 do 10 lat pozbawienia wolności z możliwością pozbawienia prawa wykonywania zawodu lub działalności na okres do lat 15 i z możliwością orzeczenia ograniczenia wolności do lat 2. Jeżeli następstwem czynu spowodowanym nieumyślnie, jest śmierć, ciężki uszczerbek na zdrowiu, wystąpią inne poważne następstwa, albo jeżeli czyn został popełniony w ramach zorganizowanej grupy przestępczej, bądź też sprawca działał w sposób niebezpieczny dla życia i zdrowia wielu osób, możliwe jest wymierzenie od 8 do 15 lat pozbawienia wolności z możliwością orzeczenia ograniczenia wolności do lat 2.

W **armeńskim** prawie karnym handel ludźmi w typie podstawowym jest stypizowany w art. 132 ust. 1. Określa on zachowanie polegające na werbowaniu, transportowaniu, przyjmowaniu i przekazywaniu ludzi w celu wykorzystania seksualnego lub pracy przymusowej, dokonywane groźbą użycia przemocy, zniszczenia lub uszkodzenia mienia, oszustwem, z wykorzystaniem zależności, szantażem. Sprawca podlega grzywnie od 300 do 500 płac minimalnych, pracy poprawczej do 1 roku, aresztu do 2 miesięcy lub pozbawienia wolności od 1 do

4 lat. Typ kwalifikowany czynu określa art. 132 ust. 2. Znamionami kwalifikującymi są: popełnienie czynu przez grupę osób za uprzednim porozumieniem; użycie przemocy niebezpiecznej dla życia lub zdrowia; pokrzywdzenie małoletniego; pokrzywdzenie dwóch lub więcej osób. Sprawca podlega karze pracy poprawczej do lat 2 lub pozbawienia wolności od 4 do 7 lat. W razie popełnienia czynu w ramach zorganizowanej grupy przestępczej lub nieumyślnego spowodowania śmierci lub innego ciężkiego następstwa sprawca podlega pozbawieniu wolności od 5 do 8 lat (art. 132 ust. 3).

K.k. **Białorusi** reguluje handel ludźmi (art. 181), a dodatkowo wykorzystanie pracy niewolniczej (art. 181–1). Zgodnie z art. 181 ust. 1 werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób w celu ich wykorzystywania popełnione przez oszustwo, nadużycie zaufania, zastosowanie przemocy, która nie była niebezpieczna dla życia lub zdrowia lub jej groźby podlega karze pozbawienia wolności na okres od 3 do 7 lat z konfiskatą mienia. Zgodnie z art. 181 ust. 2 czyn popełniony: wobec dwóch lub więcej osób, z użyciem przemocy niebezpiecznej dla życia lub zdrowia bądź groźby jej użycia; z chciwości, przez grupę osób za uprzednim porozumieniem, przez osobę korzystającą ze swych oficjalnych uprawnień, w przypadku recydywy, wobec kobiety, o której sprawca wiedział, że była w ciąży, z przemieszczeniem osoby zagranicę państwa, w stosunku do małoletniego³ podlega karze pozbawienia wolności od 7 do 12 lat i konfiskacie mienia. Jeżeli czyn jest popełniony w ramach organizowanej grupy przestępczej, w odniesieniu do oczywiście małoletniego, sprawca nieumyślnie powoduje śmierć, ciężki uszczerbek na zdrowiu, zarażenie wirusem HIV lub inne ciężkie następstwa, sprawca podlega karze od 12 do 15 lat pozbawienia wolności z konfiskatą mienia (art. 181 ust. 3).

Mołdawski k.k. handel ludźmi (art. 165) uzupełnia o niewolnictwo i praktyki podobne do niewolnictwa (art. 167) i wymuszoną pracę (art. 168). Zgodnie z art. 165 ust. 1 handel ludźmi to werbowanie, transport, przekazywanie, ukrywanie lub przyjmowanie osoby, za jej zgodą lub bez, w celu wykorzystania seksualnego w celach komercyjnych lub niekomercyjnych, do przymusowej pracy lub usług, żebractwa, niewolnictwa lub podobnych, do wykorzystania w konfliktach zbrojnych lub działalności przestępczej, w celu usunięcia narzędzi lub tkanek ludzkich. Czyn stanowi handel ludźmi, jeżeli jest popełnione przez: 1) groźbę przemocy fizycznej lub psychicznej, która nie jest niebezpieczna dla życia i zdrowia, w tym porwanie, przejęcie dokumentów, wymuszenie poddaństwa w celu zabezpieczenia długu, którego wysokość nie została

³ W tym ostatnim wypadku nie jest konieczne działanie sposobem określonym w ust. 1.

ustalona w rozsądnym terminie, groźbę ujawnienia informacji poufnych rodziny ofiary lub innych osób fizycznych lub prawnych; 2) wprowadzenie w błąd; 3) nadużycie zależności lub władzy, albo wręczenie lub przyjęcie płatności lub korzyści w celu uzyskania zgody osoby kontrolującej inną osobę. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 5 do 12 lat, zakazu zajmowania stanowisk lub wykonywania zawodu od 2 do 5 lat i grzywny.

Typ kwalifikowany (ust. 2) jest skonstruowany w sposób typowy dla państw regionu. Znamionami kwalifikującymi są popełnienie czynu przeciwko ciężarnej, dwóm lub więcej osobom, przez osobę uprzednio skazaną, przez funkcjonariusza, z użyciem przemocy niebezpiecznej dla życia lub zdrowia, z użyciem tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, z użyciem broni. Karą jest pozbawienie wolności od 7 do 15 lat, zakaz zajmowania stanowisk lub wykonywania zawodu od 2 do 5 lat i grzywny. Działanie w ramach zorganizowanej grupy przestępczej lub spowodowanie skutku w postaci śmierci człowieka, ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, próby samobójczej (ust. 3) powoduje możliwość wymierzenia kary pozbawienia wolności od 10 do 20 lat i zakazu zajmowania stanowisk lub wykonywania zawodu od 3 do 5 lat i grzywny.

Norweski k.k. określa handel ludźmi w art. 224, uzupełniając go o oddanie człowieka w stan niewolnictwa (art. 225). Zgodnie z art. 224 § 1 handel ludźmi polega na tym, że sprawca wykorzystując wrażliwość pokrzywdzonego, albo stosując przemoc groźbę lub inne niewłaściwe metody wykorzystuje inną osobę do prostytucji lub innych celów seksualnych, pracy przymusowej, służby wojskowej w innym państwie, usunięcia organów. Sprawca podlega karze do 5 lat pozbawienia wolności. Tej samej karze podlega także, kto przyjmuje, przewozi i dostarcza takie osoby, a także kto opłaca osobę, która ma władztwo nad pokrzywdzonym (art. 224 § 2). Jeżeli pokrzywdzony nie ukończył 18 lat życia, nie jest wymagany żaden ze sposobów działania wymienionych w art. 224 § 1 (art. 224 § 3). Jeżeli pokrzywdzony nie miał 18 lat życia, spowodowano poważne szkody lub czyn z innych powodów da się ocenić jako poważny, sprawca podlega karze do 10 lat pozbawienia wolności (art. 224 § 4).

K.k. **Bułgarii** reguluje typ podstawowy handlu ludźmi w art. 159a ust. 1. Jest to rekrutowanie, transport, ukrywanie poszczególnych osób lub grup w celu wykorzystania w niemoralnych zachowaniach, przymusowej pracy, pobrania narządów lub utrzymywania w stanie poddaństwa, niezależnie od zgody pokrzywdzonego. Czyn jest zagrożony karą od 2 do 8 lat pozbawienia wolności i grzywną.

Typ kwalifikowany reguluje art. 159a ust. 2. Znamionami kwalifikującymi są: popełnienie czynu wobec osoby, która nie ukończyła 18 lat życia; użycie siły

lub wprowadzenia w błąd; porwanie lub bezprawne pozbawienie wolności; wykorzystanie stanu zależności; wykorzystanie władzy; obietnica, udzielenie lub przyjęcie korzyści osobie władającej inną osobą. Karą za przestępstwo w typie kwalifikowanym jest pozbawienie wolności na czas i grzywna. Jeżeli czyn jest popełniony w stosunku do ciężarnej w zamiarze sprzedaży jej dziecka, sprawca podlega karze od 3 do 15 lat pozbawienia wolności i grzywnie. Art. 159b ust. 1 tworzy typ kwalifikowany. Znamieniem kwalifikującym jest przemieszczenie pokrzywdzonego lub pokrzywdzonych przez granicę kraju. Sprawca podlega karze od 3 do 12 lat pozbawienia wolności i grzywnie. Art. 159c określa wykorzystywanie pracy pokrzywdzonych handlem ludźmi pod groźbą pozbawienia wolności od 3 do 10 lat i grzywny. Art. 159d tworzy postać recydywy w odniesieniu do większości przypadków handlu ludźmi, wprowadzając sankcję w wysokości od 5 do 15 lat pozbawienia wolności połączoną z konfiskatą całego majątku sprawcy.

W **chorwackim** k.k. handel ludźmi (art. 175) należy do przestępstw przeciwko osobom chronionym przez prawo międzynarodowe. Art. 175 ust. 1 stanowi, że kto, z naruszeniem prawa międzynarodowego, używa siły lub grozi użyciem siły lub przez oszustwo, porwanie, nadużycie pozycji kupuje, sprzedaje, przechowuje, transportuje, przewozi, zachęca lub pośredniczy w zakupie, sprzedaży lub przekazaniu człowieka lub kto ukrywa lub odbiera osoby w celu oddania ich w stan niewolnictwa lub podobny bądź wykorzystania ich w pracy przymusowej lub służbie, wykorzystania seksualnego lub do nielegalnych transplantacji części ciała, lub który wprowadza człowieka w stan niewoli lub w podobną sytuację, podlega karze pozbawienia wolności od 1 do 10 lat. W razie popełnienia czynu przeciwko małoletniemu lub dziecku, sprawca podlega karze od 3 do 15 lat pozbawienia wolności (art. 175 ust. 2). Jeżeli czyn popełniono w ramach działalności zorganizowanej grupy przestępczej, dotyczy większej grupy osób lub skutkowało śmiercią jednej lub więcej osób, sprawca podlega karze od 5 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności (art. 175 ust. 3). Czynności przygotowawcze są przestępstwem (art. 175 ust. 4) zagrożonym karą od 1 do 5 lat pozbawienia wolności. Odrębnie zabroniono niszczenia kart identyfikacyjnych, paszportów itp. (art. 175 ust. 5) pod groźbą kary od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. Korzystanie z usług seksualnych, umożliwianie innej osobie takiego korzystania, a także wykorzystywanie pokrzywdzonego w inny bezprawny sposób stanowi odrębny typ (art. 175 ust. 6). Sprawca podlega karze od 1 do 5 lat pozbawienia wolności.

Handel ludźmi w typie podstawowym (§ 154¹ ust. 1 k.k. **Łotwy**) jest zabroniony pod groźbą pozbawienia wolności do lat 8 z możliwością konfiskaty

mienia. Definicję handlu ludźmi zawiera § 154² ust. 1. Jest to werbowanie, transport, przekazywanie, ukrywanie, kwaterowanie i odbiór osób w celu eksploatacji, przy użyciu przemocy, groźby, oszustwa, z wykorzystaniem jego uzależnienia od sprawcy lub stan bezsilności, albo z wręczeniem lub przyjęciem korzyści w celu uzyskania zgody osoby, od której jest uzależniony. Odrębnie (ust. 3) definiowana jest eksploatacja. Oznacza ona wykorzystanie pokrzywdzonego w prostytucji, przymusowej pracy lub usługach, oddanie go w stan niewolnictwa lub utrzymywanie w nim, a także nielegalne pobieranie tkanek lub narządów. Jeżeli pokrzywdzony jest małoletni, nie jest konieczne działanie wyżej wymienionymi metodami (art. 154² ust. 2).

Kwalifikowany typ określa § 154¹ ust. 2. Znamionami kwalifikującymi są: pokrzywdzenie małoletniego i popełnienie czynu przez grupę osób działających za uprzednim porozumieniem. Czyn jest zagrożony karą od 3 do 12 lat pozbawienia wolności z możliwością orzeczenia konfiskaty mienia i zastosowania dozoru postpenitencjarnego na okres do lat 3. W razie popełnienia czynu w ramach zorganizowanej grupy przestępczej, ze szczególnym okrucieństwem, zagrożenia życia lub wywołania poważnych następstw sprawca podlega karze od 5 do 15 lat pozbawienia wolności z możliwością konfiskaty mienia i zastosowania dozoru postpenitencjarnego na okres do lat 3.

Zgodnie z art. 149 ust. 1 k.k. **Ukrainy** handel ludźmi to sprzedaż lub przekazanie człowieka oraz wykonywanie innych nielegalnych transakcji związanych z jego legalnym lub nielegalnym, za jego zgodą lub bez niej, przemieszczeniem przez granicę państwową Ukrainy dla dalszej sprzedaży lub innego przeniesienia władztwa nad nim na inną osobę. Znamieniem czynu jest cel w postaci: wykorzystywania seksualnego w branży pornograficznej, zaangażowania w działalność przestępczą, niewolnictwa, dalszej odsprzedaży, wykorzystywania w konfliktach zbrojnych, w pracy. Sprawca czynu w typie podstawowym podlega karze pozbawienia wolności od 3 do 8 lat.

Rozbudowane są typy kwalifikowane. Zgodnie z art. 149 ust. 2 czyn popełniony wobec małoletniego, przez grupę osób działających za uprzednim porozumieniem, wielokrotnie, z wykorzystaniem stanowiska służbowego, lub przez osobę, od której pokrzywdzony był finansowo zależny jest zagrożony karą pozbawienia wolności od 5 do 12 lat z możliwością konfiskaty mienia. Zgodnie z art. 149 ust. 3, jeżeli czyn jest popełniony przez zorganizowaną grupę przestępczą, albo wiąże się z wywozem dzieci z Ukrainy lub zatrzymaniem ich za granicą, albo wiąże się z pobraniem organów do przeszczepu, czy też powoduje inne poważne następstwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 8 do 15 lat z możliwością konfiskaty mienia.

W § 133 ust. 1 k.k. **Estonii** handel ludźmi w typie podstawowym polega na umieszczeniu lub utrzymywaniu osoby w sytuacji, w której jest zmuszona do pracy w niezwykłych warunkach, żebractwa, prostytucji, popełnienia przestępstwa lub wykonywania innych niedopuszczalnych zachowań, przy czym sprawca działa pozbawiając pokrzywdzonego wolności, przemocą, oszustwem, groźbą spowodowania szkody, z wykorzystaniem zależności, beznadziejnej lub wrażliwej sytuacji osoby. Sprawca podlega karze od 1 do 7 lat pozbawienia wolności.

§ 133 ust. 2 przewiduje szereg typów kwalifikowanych. Znamionami kwalifikującymi są: popełnienie czynu przeciwko dwóm lub więcej osobom; przeciwko osobie poniżej 18 lat; przeciwko osobie w beznadziejnej sytuacji; okrucieństwo lub stosowanie tortur; spowodowanie poważnego rozstroju zdrowia; niebezpieczeństwa dla życia; działanie we współsprawstwie; wykorzystanie funkcji publicznej, spowodowanie poważnych następstw. Sprawca podlega karze od 3 do 15 lat pozbawienia wolności.

§ 133¹ odrębnie typizuje niektóre przypadki pomocnictwa pod groźbą kary do 5 lat pozbawienia wolności w typie podstawowym (ust. 1) a od 2 do 10 w typie kwalifikowanym określonym w ust. 2 przez wskazanie znamion kwalifikujących częściowo pokrywających się z występującymi w § 133 ust. 2.

4. Stalking i podszywanie się

Regulacje dotyczące stalkingu i kradzieży tożsamości są coraz częściej spotykane, choć ich istnienie nie jest standardem normatywnym. Z reguły – jeżeli typ stalkingu istnieje – jest skonstruowany kazuistycznie, choć są od tego wyjątki. Przykładowo **belgijskie** prawo karne operuje ujęciem syntetycznym – art. 442 bis k.k. Belgii typizuje zachowanie sprawcy, który nęka osobę, mimo że wie lub powinien wiedzieć, że przez swoje zachowanie zakłóca jej spokój. Czyn jest zagrożony karą do 2 lat pozbawienia wolności.

Duńskie prawo karne typizuje zachowanie polegające na nękanii innej osoby mimo ostrzeżeń policji⁴. Czyn jest zagrożony karą pozbawienia wolności do 2 lat.

Mimo oczywistych zalet rozwiązań syntetycznych częstsze są regulacje kazuistyczne, a to, jak się wydaje, ze względu na mało precyzyjne określenie znamienia „nękania” czy prześladowania.

⁴ Regulacja ta skorelowana jest z rozbudowanym systemem przeciwdziałania stalkingowi przez nieprocesowe działania policji.

§ 107a ust. 1 k.k. **Austrii** stanowi, że ten, kto bezprawnie uporczywie nęka inną osobą, podlega karze do 1 roku pozbawienia wolności. § 107a ust. 2 definiuje uporczywe nękanie metodą kazuistyczną. Stanowi, że zachodzi ono, kiedy sprawca działa tak, by zdobyć nieuzasadniony wpływ na życie pokrzywdzonego, przez wizyty, za pomocą telekomunikacji, albo tworzy za pomocą komunikacji lub za pośrednictwem osób trzecich warunki do kontaktowania się z pokrzywdzonym. Uporczywe nękanie zachodzi także wtedy, gdy sprawca zamawia, używając cudzych danych, towary lub usługi na rachunek innej osoby. Identyczna jest regulacja § 107a k.k. **Liechtensteinu**.

Kazuistyczna jest regulacja § 238 ust. 1 k.k. **Niemiec**, który stanowi, że uporczywe nękanie polega na uporczywych wizytach, próbach nawiązywania kontaktu z pokrzywdzonym za pomocą środków telekomunikacyjnych, innych środków łączności lub za pośrednictwem osoby trzeciej, nadużywaniu danych osobowych pokrzywdzonego i zamawianiu dla niego towarów lub usług, albo nakłanianiu innych osób do kontaktowania się z nim, grożeniu mu lub osobie mu bliskiej pozbawianiem życia, naruszeniem ciała, zdrowia, lub wolności, podejmowaniu innych podobnych czynności. Znamieniem czynu jest to, iż sprawca w opisany wyżej sposób oddziałuje na tryb życia pokrzywdzonego. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności do lat 2 lub grzywnie.

Istnieją dwa typy kwalifikowane. Znamieniem kwalifikującym pierwszego, określonego w § 238 ust. 2, jest narażenie pokrzywdzonego, jego krewnego lub osoby bliskiej na niebezpieczeństwo śmierci lub ciężkiego uszkodzenia ciała. Sprawca podlega karze od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. Typ z § 238 ust. 3 jest kwalifikowany przez następstwo, jakim jest spowodowanie śmierci pokrzywdzonego, jego krewnego lub osoby bliskiej. Sprawca podlega karze od 1 roku do 10 lat pozbawienia wolności.

Przestępstwo jest ścigane na wniosek. Możliwe jest ściganie z urzędu, jeżeli wymaga tego interes społeczny (§ 238 ust. 4).

We **francuskim** k.k. stalking normuje art. 222 – 33–2. Przepis ten stanowi, że nękanie innej osoby przez powtarzające się zachowania, które ma na celu lub które prowadzi do pogorszenia jego warunków pracy, może zaszkodzić jego prawom, naruszyć jego godność, a także doprowadzić do zakłócenia jego zdrowie fizyczne lub psychiczne bądź perspektywy jego kariery. Czyn podlega karze do 1 roku więzienia poprawczego lub grzywnie do 15 000 euro. Jest to zatem regulacja stosunkowo mało kazuistyczna, aczkolwiek mało jednoznaczna.

Za postać stalkingu może być uważana jedna z odmian czynu z art. 145 ust. 2 **litewskiego** k.k., który dotyczy groźby karalnej, jednak w jednej z po-

staci polega na systematycznym psychicznym zastraszaniu pokrzywdzonego. Zwraca uwagę art. 129 ust. 1 k.k. **Chorwacji**. Dotyczy on groźby karalnej, jednak do jego znamion należy przeszkadzanie pokrzywdzonemu przez sprawcę, co stanowi namiastkę stalkingu. Prawo chorwackie zna też typ naruszania prywatności (art. 145), który jednak nie może być uznany wprost za odpowiednik stalkingu.

5. Groźba karalna

Nie zna jej **węgierskie** prawo karne. Zwykle jest przestępstwem przeciwko wolności, choć niekiedy umiejscawia się ją wśród przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu (Albania, Litwa, Rosja, Azerbejdżan, Mołdawia, Łotwa, Ukraina). Z reguły konstrukcja typu jest podobna, z tym tylko zastrzeżeniem, że może być on ujęty mniej lub bardziej syntetycznie. Zwykle penalizowana jest groźba popełnienia czynu zabronionego. Niekiedy zakres przedmiotu groźby jest ograniczany do konkretnych przestępstw – zabójstwo, ciężki uszczerbek na zdrowiu, wyjątkowo inne, jak uszkodzenie rzeczy⁵. Zdarza się (k.k. Norwegii) odwołanie do wagi czynu, którego popełnieniem grozi sprawca. Zwykle istnieje dodatkowy warunek odpowiedzialności, jakim jest wywołanie obawy spełnienia groźby, zaistnienie stanu lęku lub niepokoju, poważny charakter groźby, wyjątkowo realna możliwość jej spełnienia, albo zaistnienie okoliczności, w których groźba jest zdolna do wzbudzenia obawy, że zostanie spełniona.

Kodeks karny **Albanii** typizuje groźbę karalną w art. 84 jako przestępstwo przeciwko życiu. Polega ona na poważnej groźbie spowodowania śmierci lub poważnej osobistej krzywdy. Czyn jest zagrożony karą grzywny lub pozbawienia wolności do 1 roku.

Austriacki k.k. typizuje groźbę w § 107. Jego ust. 1 stanowi, że kto niebezpiecznie grozi innej osobie, by wprawić ją w stan lęku i niepokoju, podlega karze pozbawienia wolności do 1 roku. Ten stosunkowo prosto skonstruowany występki doznaje poważnej komplikacji w typie kwalifikowanym, określonym w ust. 2. Znamieniem kwalifikującym jest zagrożenie śmiercią, podpaleniem, spowodowaniem niebezpieczeństwa z użyciem energii jądrowej, środka wybuchowego, zagrożeniem bytu gospodarczego pokrzywdzonego, zniszczeniem jego pozycji społecznej, groźba zastosowania poważnej przemocy, wreszcie długi czas stosowania. Sprawca podlega karze do 3 lat pozbawienia wolności. Identyczna jest regulacja § 107 k.k. **Liechtensteinu**.

⁵ Niekiedy, jak np. w uregulowaniach austriackich czy chorwackich, groźba popełnienia konkretnego przestępstwa stanowi podstawę wyodrębnienia typu kwalifikowanego.

§ 241 ust. 1 **niemieckiego** k.k. typizuje grożenie innej osobie popełnieniem przestępstwa na szkodę jego lub osoby z nim związanej. Czyn jest zagrożony karą do 1 roku pozbawienia wolności lub grzywny. Tej samej karze, zgodnie z ust. 2, podlega ten, kto mimo posiadanej wiedzy upewnia inną osobę, że przeciwko niemu lub osobie z nim związanej będzie popełnione przestępstwo.

Szwajcarski k.k. określa groźbę karalną syntetycznie w art. 180 ust. 1. Czyn polega na tym, że sprawca stawia pokrzywdzonego w obliczu terroru i strachu przez wzbudzenie w nim poczucia zagrożenia. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 lub karze grzywny. Czyn jest ścigany na wniosek. Jednak ściganie z urzędu następuje (art. 180 ust. 2), jeżeli sprawcą jest małżonek lub zarejestrowany partner, a przestępstwo zostało popełnione w czasie trwania małżeństwa albo w ciągu 1 roku po rozwodzie, a także partner, nawet niezarejestrowany, jeżeli prowadzą stałe wspólne gospodarstwo, a czyn został popełniony w czasie rwania wspólnego pożycia lub w ciągu 1 roku od rozstania.

K.k. **Finlandii** reguluje groźbę w sekcji 7 rozdziału 25. Osoba, która podnosi broń lub w inny sposób zagraża innym przestępstwem tak, że zagrożony ma uzasadniony powód, by sądzić, że bezpieczeństwo osobiste, własność jej lub kogo innego jest rzeczywiście zagrożone, podlega karze grzywny lub do 2 lat pozbawienia wolności, chyba że inne przepisy przewidują surowszą karę.

Litewski k.k. typizuje groźbę karalną w art. 145, jako przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu. Czyn w pierwszej postaci, określonej w ust. 1, polega na grożeniu innej osobie zabójstwem lub spowodowaniem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, jeżeli istnieją dostateczne powody, by w groźbę wierzyć. Sprawca podlega karze pracy społecznej, grzywny, ograniczenia wolności, aresztu lub pozbawienia wolności do 2 lat. Druga postać czynu, przewidziana w art. 145 ust. 2, polega na grożeniu wysadzeniem, podpaleniem lub podjęciem innego zachowania niebezpiecznego dla życia, zdrowia lub majątku, bądź też na systematycznym psychicznym zastraszaniu pokrzywdzonego⁶. Sprawca podlega karze do 4 lat pozbawienia wolności.

We **francuskim** k.k. groźba karalna (art. 222 – 17 do 222 – 18–2) to przestępstwo przeciwko psychicznej integralności człowieka. Zgodnie z art. 222 – 17 § 1 groźba popełnienia zbrodni albo występku przeciwko osobie, którego usiłowanie jest karalne, jest zagrożona karą więzienia do 6 miesięcy lub grzywny do 7500 euro. Jeżeli sprawca grozi zabójstwem, podlega karze do 3 lat więzienia lub 45 000 euro grzywny (art. 222 – 17 § 2). Zgodnie z art. 222

⁶ W tej postaci typ można uznać za swego rodzaju odpowiednik stalkingu.

– 18 § 1 groźba popełnienia zbrodni albo występku przeciwko osobie złożona wraz z żądaniem spełnienia warunku, podlega karze więzienia do lat 3 lub grzywny do 45 000 euro. Jeżeli sprawca grozi zabójstwem, podlega karze do 5 lat więzienia lub 75 000 euro grzywny (art. 222 – 18 § 2). Art. 222 – 18–1 tworzy szczególne typy, w których specjalizującym znamieniem jest rzeczywista lub zakładana przez sprawcę przynależność (lub jej brak) pokrzywdzonego do grupy narodowej, etnicznej, religijnej. Sprawca podlega karze do 2 lat więzienia lub grzywny do 75 000 euro, jeżeli groził popełnieniem przestępstwa, natomiast karze do 5 lat więzienia lub 100 000 grzywny, jeżeli groził zabójstwem. Takie same kary wymierza się, jeżeli groźba była spowodowana prawdziwą lub domniemaną orientacją seksualną pokrzywdzonego.

W k.k. **Rosji** groźba karalna, stypizowana w art. 119, jest przestępstwem przeciwko życiu i zdrowiu. Zgodnie z ust. 1 polega na groźeniu zabójstwem lub spowodowaniem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, jeżeli istniały podstawy do obawy, że zostanie spełniona. Sprawca podlega pracy społecznej do 480 godzin, ograniczeniu wolności do lat 2, aresztu do 6 miesięcy lub pozbawieniu wolności do lat 2. Zgodnie z ust. 2 czyn popełniony z motywów nienawiści politycznej, ideologicznej, rasowej, narodowej lub religijnej lub też nienawiści bądź zemsty w odniesieniu do jakiegokolwiek grupy społecznej jest zagrożony pracą przymusową do lat 5, pozbawieniem wolności do lat z możliwością orzeczenia zakazu wykonywania zawodu lub wykonywania działalności do lat 3.

W k.k. **Armenii** groźba karalna stanowi przestępstwo przeciwko wolności (art. 137 ust. 1), aczkolwiek sam czyn polega na groźbie popełnienia tylko kilku wybranych przestępstw. Chodzi o zabójstwo, spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu i uszkodzenia rzeczy wielkiej wartości, co w danym wypadku oznacza wartość od 500 do 3000 płac minimalnych⁷. Warunkiem jest zaistnienie realnej możliwości spełnienia tej groźby. Sprawca podlega karze do 1 roku prac poprawczych, aresztu do 2 miesięcy i pozbawienia wolności do 2 lat.

W prawie karnym **Azerbejdżanu** groźba jest przestępstwem przeciwko życiu. Art. 134 stanowi, że groźba zabójstwa lub spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, jeżeli istnieją realne podstawy by się jej obawiać, jest zabroniona pod groźbą kary ograniczenia wolności do lat 2 lub pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 186 k.k. **Białorusi** zabranie groźenia zabójstwem, spowodowaniem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub zniszczenia mienia sposobem powszechnie niebezpiecznym. Czyn jest zagrożony karą prac społecznych, grzywny, prac

⁷ Art. 137 ust. 2 k.k. Armenii.

poprawczych na okres do 1 roku, aresztem, ograniczeniem wolności na okres do lat 2 lub pozbawieniem wolności na ten sam okres.

W **mołdawskim** prawie karnym groźba karalna stanowi przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu. Art. 155 k.k. Mołdawii stypizowany jest czyn polegający na groźeniu zabójstwem, spowodowaniem uszczerbku na zdrowiu, jeżeli istniało rzeczywiste niebezpieczeństwo, że groźba zostanie zrealizowana. Sprawca podlega karze grzywny od 200 do 240 stawek standardowych lub pracy społecznej w wymiarze od 180 do 240 godzin, albo pozbawienia wolności do lat 2.

Norweski k.k. określa groźbę karalną w art. 227. Czyn polega na groźeniu czynem lub słowem popełnieniem czynu zabronionego zagrożonego karą surowszą, niż 1 rok pozbawienia wolności w takich okolicznościach, że groźba może wzbudzić rzeczywistą obawę, że będzie spełniona. Czyn podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do lat 3, jeżeli zachodzą wyjątkowe okoliczności obciążające, możliwe jest orzeczenie kary do lat 6.

K.k. **Bułgarii** w art. 144 § 1 stanowi, że kto grozi popełnieniem przestępstwa przeciw osobie lub majątkowi pokrzywdzonego lub jego osoby najbliższej, jeżeli groźba jest w stanie wywołać uzasadnioną obawę, że zostanie spełniona, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Jeżeli groźbę skierowano przeciw funkcjonariuszowi w związku z jego czynnościami, sprawca podlega karze do 5 lat pozbawienia wolności (art. 144 § 2). Jeżeli groził zabójstwem lub kilkoma spośród kwalifikowanych postaci porwania, podlega karze do 6 lat pozbawienia wolności (art. 144 §).

Chorwacki k.k. określa groźbę bezprawną w nietypowo sformułowanym art. 129. Czyn polega na groźeniu innej osobie wyrządzeniem zła, straszeniu, lub przeszkadzaniu, ma zatem pewne cechy stalkingu. Typ kwalifikowany jest określony w ust. 2 i polega na groźeniu pozbawieniem życia, spowodowaniem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, porwaniem, pozbawieniem wolności, spowodowaniem szkód przez podpalenie, spowodowanie wybuchu lub użycie promieniowania jonizującego, działanie w inny niebezpieczny sposób, albo pozbawienie osoby jej społecznego lub materialnego statusu. Sprawca podlega grzywnie lub karze do 3 lat pozbawienia wolności. Jeżeli krzywdzi funkcjonariusza publicznego w związku z jego funkcją, jeżeli pokrzywdzony został wprowadzony w trudną sytuację na dłuższy czas, lub jeżeli sprawca jest członkiem zorganizowanej grupy przestępczej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat.

W prawie karnym **Łotwy** groźba karalna jest przestępstwem przeciwko życiu. Art. 132 typizuje zachowanie sprawcy, który grozi zabójstwem lub spowodowaniem poważnego uszczerbku na zdrowiu, jeżeli istnieją rozsądne pod-

stawy do obawy, że groźba zostanie spełniona. Sprawca podlega karze krótkoterminowego pozbawienia wolności, prac społecznych lub grzywny.

W prawie karnym **Ukrainy** groźba karalna jest przestępstwem przeciwko życiu i zdrowiu. Art. 129 ust. 1 k.k. Ukrainy typizuje wyłącznie groźbę popełnienia zabójstwa, jeżeli istniały realne podstawy do obawy, że groźba ta zostanie spełniona. Sprawca podlega karze aresztu do 6 miesięcy lub ograniczenia wolności do lat 2. Jeżeli czyn został popełniony przez członka zorganizowanej grupy przestępczej, podlega karze pozbawienia wolności od 3 do 5 lat.

Estoński kodeks karny typizuje groźbę karalną w § 120, który stanowi, że groźenie zabójstwem, spowodowaniem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub poważnego uszkodzenia mienia, jeżeli istnieje rozsądna podstawa, by obawiać się, że groźba zostanie spełniona, jest zagrożone grzywną lub pozbawieniem wolności do 1 roku.

6. Zmuszanie

Zmuszanie stypizowane jest dosyć podobnie w poszczególnych państwach. Chodzi o zmuszanie do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, ewentualnie (choć wyjątkowo) działania lub zaniechania. Z reguły jako znamię czynności sprawczej wskazuje się działanie przemocą lub groźbą. Wyjątkowo pojawiają się takie znamiona, jak ograniczanie w inny sposób czyjejs wolności działania. Pewną ciekawostkę stanowi ujęcie białoruskie, gdzie mowa jest wyłącznie o groźbie. Za interesujące można uznać rozwiązanie austriackie (skopiowane w prawie Liechtensteinu), gdzie wymaga się, by przemoc i groźba użyte przez sprawcę pozostawały w sprzeczności z dobrymi obyczajami. Stosunkowo rzadko pojawiają się typy kwalifikowane. Znamieniem kwalifikującym jest np. groźenie śmiercią lub innym poważnym przestępstwem

Austriacki k.k. reguluje zmuszanie w typie podstawowym w § 105 ust. 1. Przepis stanowi, że zmuszanie przemocą lub groźbą bezprawną do działania, zaniechania lub znoszenia podlega karze pozbawienia wolności do roku. Zgodnie z ust. 2 czyn z ust. 1 nie jest bezprawny, jeżeli zachowanie sprawcy jest usprawiedliwione moralnie (nie jest sprzeczne z dobrymi obyczajami). Zgodnie z § 106 zmuszanie w typie kwalifikowanym zachodzi, kiedy sprawca grozi śmiercią, poważnym okaleczeniem, innym poważnym przestępstwem, zachowaniem połączonym z użyciem energii jądrowej, promieniowania jonizującego, środka wybuchowego, zniszczeniem pozycji społecznej lub ekonomicznej pokrzywdzonego lub innej osoby, kieruje przemoc lub groźbę przez dłuższy czas, powoduje przedłużające się cierpienie, zmusza do zawarcia

małżeństwa, stworzenia związku partnerskiego, prostytucji, udziału w prezentacjach o charakterze pornograficznym lub zmusza do innego działania, zaniechania lub znoszenia, które w istotny sposób narusza interesy pokrzywdzonego. Sprawca czynu w typie kwalifikowanym podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat. Zgodnie z § 106 ust. 2, jeżeli następstwem czynu jest samobójstwo lub usiłowanie samobójstwa, sprawca podlega karze od 1 do 10 lat pozbawienia wolności. Zgodnie z § 106 ust. 3, jeżeli czyn polega na zmuszeniu małoletniego do prostytucji, popełniony jest w ramach organizacji przestępczej, na zastosowaniu przemocy, lub w taki sposób, że istnieje zagrożenie życia wywołane umyślnie lub przez rażącą nieumyślność, a także, jeżeli czyn wywołał poważne następstwa dla pokrzywdzonego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 1 do 10 lat. Identyczne jest rozwiązanie w kodeksie karnym **Liechtensteinu**.

Niemiecki k.k. typizuje zmuszanie w typie podstawowym w § 240 ust. 1, który stanowi, że zmuszanie osoby przemocą lub groźbą do działania, zaniechania lub znoszenia jest zabronione pod groźbą pozbawienia wolności do lat 3 lub grzywny. Ust. 2 stanowi, że czyn jest bezprawny, kiedy zachowanie można ocenić jako naganne moralnie (sprzeczne z dobrymi obyczajami). Zgodnie z ust. 4 w szczególnie ciężkich wypadkach możliwe jest orzeczenie kary od 6 miesięcy do lat 5 pozbawienia wolności. Szczególnie ciężki wypadek zachodzi, gdy sprawca zmusza inną osobę do czynności seksualnej, kobietę w ciąży do aborcji, nadużywa swoich uprawnień lub pozycji jako funkcjonariusza publicznego. Prócz tego typu istnieje zmuszanie do małżeństwa (§ 237 k.k. Niemiec).

K.k. **Szwajcarii** reguluje zmuszanie w typie podstawowym w art. 181. Kto zmusza inną osobę przemocą, poważną groźbą lub przez ograniczanie w inny sposób jego swobody, do działania, zaniechania lub znoszenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 lub grzywny.

Art. 181 a zawiera szczególny typ, którego znamieniem jest zmuszanie do małżeństwa lub zarejestrowanego partnerstwa. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 lub grzywny.

K.k. **Węgier** typizuje zmuszanie w § 195. Kto zmusza inną osobę przemocą lub groźbą jej użycia do działania lub powstrzymania się od działania, przez co wyrządza znaczną szkodę jej interesom, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3, o ile ustawa nie przewiduje odpowiedzialności za poważniejsze przestępstwo. Specjalnym typem jest zmuszanie do pracy (§ 193 ust. 1), które polega na zmuszaniu innej osoby przez wykorzystanie jej trudnej sytuacji lub przez użycie przemocy, do pracy i jest zagrożone karą do 5 lat pozbawienia wolności.

K.k. **Finlandii** reguluje groźbę w sekcji 8 rozdziału 25. Czyn polega na tym, że sprawca bezprawnie, przemocą lub groźbą, zmusza innego do działania, zaniechania lub znoszenia. Czyn jest zagrożony grzywną lub pozbawieniem wolności do lat 2, chyba że na mocy innego przepisu jest zagrożony karą surowszą.

W **litewskim** prawie karnym odpowiednikiem zmuszania jest ograniczenie wolności człowieka. Art. 148 ust. 1 stanowi, że kto stosuje przymus psychiczny w stosunku do pokrzywdzonego lub jego bliskiego, by skłonić go do działań sprzecznych z prawem lub do innych zachowań zgodnych z instrukcjami sprawcy, podlega karze grzywny, ograniczenia wolności lub aresztu do lat 3. Zgodnie z ust. 2, czyn podlega ściganiu z oskarżenia prywatnego lub publicznego.

Francuskie prawo karne nie zna zmuszania, a jego namiastką jest szantaż, stypizowany w art. 312 – 1 do 312 – 9 k.k. Francji. Nie stanowi on odpowiednika zmuszania głównie ze względu, że stanowi przestępstwo przeciwko mieniu. Szantaż prowadzi bowiem do uzyskania przemocą, groźbą użycia przemocy lub przymusem podpisu, zobowiązania lub rezygnacji z niego, wyjawienia tajemnicy lub przekazania środków finansowych, papierów wartościowych bądź innych aktywów. Sprawca podlega karze do 7 lat więzienia poprawczego i grzywny do 100 000 euro (art. 312 – 1).

Rosyjskie prawo karne nie zna przestępstwa zmuszania. Podobnie jest w prawie karnym **Ukrainy**, **Armenii** i **Azerbejdżanu**, a także **Chorwacji**. Natomiast prawo **mołdawskie**, nie znając przestępstwa zmuszania, jako takiego, zna jego szczególną postać, jaką jest zmuszanie do pracy (art. 168). Z kolei **estońskie** prawo karne nie zna zmuszania, ale zna przestępstwo zmuszenia człowieka do udzielenia narządu lub tkanki do pobrania (§ 138¹).

Natomiast istnieje typ zmuszania w prawie karnym **Białorusi**. Zgodnie z art. 185 k.k. Białorusi zmuszenie osoby do wykonania lub niewykonania jakiegokolwiek czynu pod groźbą zastosowania przemocy wobec niego lub jego rodziny, zniszczenia lub uszkodzenia ich własności, rozpowszechniania oszczerstw lub innych informacji, które pokrzywdzeni chcą zachować w tajemnicy lub stwarzających groźbę naruszenia praw, wolności i uzasadnionych interesy tych osób stanowi czyn zabroniony pod groźbą kary pracy społecznej, grzywny, pracy poprawczej na okres do lat 2, aresztu lub kary pozbawienia wolności do lat 2. Czyn jest kwalifikowany z art. 185, jeżeli nie realizuje znamion typu zagrożonego karą surowszą.

Zna przestępstwo zmuszania także k.k. **Bułgarii** (art. 143). Czyn w typie podstawowym (ust. 1) polega na zmuszaniu innej osoby do działania, zaniechania lub znoszenia wbrew swej woli. Sprawca działa z użyciem przemocy, groźby lub z nadużyciem władzy. Podlega karze pozbawienia wolności do lat 6.

Znamiona kwalifikujące (art. 143 ust. 2) określono podobnie, jak w wypadku porwania⁸. Sprawca czynu kwalifikowanego podlega karze od 3 do 10 lat pozbawienia wolności.

Norweski k.k. typizuje zmuszanie w sekcji 222. Czyn polega na bezprawnym lub polegającym na jakiegokolwiek groźbie, zmuszaniu do określonego działania, zaniechania lub znoszenia. Sprawca podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do lat 3. Jeżeli czyn polega na zmuszeniu innej osoby do małżeństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności do lat 6. Jeżeli sprawca działa grożąc doniesieniem o popełnionym przez pokrzywdzonego przestępstwie, podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do 1 roku.

7. Utrwalanie wizerunku nagiej osoby

Typ ten właściwie nie ma wprost odpowiednika w ustawach karnych innych państw. Słusznie zwraca się uwagę w doktrynie, że istnieje podobne uregulowanie w k.k. **Serbii i Czarnogóry**⁹. Art. 144 ust. 1 k.k. Serbii i art. 174 ust. 1 k.k. Czarnogóry zabraniają fotografowania innej osoby i naruszania przez to prywatności jej życia, a także pokazywania tych materiałów innej osobie. W obu wypadkach czyn zagrożony jest karą grzywny lub pozbawienia wolności do 1 roku. Oba kodeksy przewidują typy kwalifikowane (art. 144 ust. 2 k.k. Serbii i art. 174 ust. 2 k.k. Czarnogóry). Znamieniem kwalifikacyjnym jest działanie przez funkcjonariusza publicznego. Czyn w typie kwalifikowanym jest w obu wypadkach zagrożony karą do 3 lat pozbawienia wolności.

Pewne, ale bardzo już luźne podobieństwo do typu z art. 191 a polskiego k.k., wykazuje bezprawne rozpowszechnianie wiadomości o życiu osobistym człowieka znane w k.k. **Rosji** (art. 137). Podobny typ znany jest k.k. **Armenii** (nielegalne zbieranie, przechowywanie, wykorzystanie i rozpowszechnianie informacji dotyczących życia osobistego albo rodzinnego – art. 144); **Azerbejdżanu** (zbieranie informacji o cudzym życiu prywatnym – art. 156).

8. Wykonanie zabiegu leczniczego bez zgody pacjenta

Jest to typ rzadko spotykany w kodeksach karnych państw europejskich. Zna go k.k. **Austrii** (§ 110) i – niemal w identycznym brzemieniu **Liechtensteinu** (§ 110). Zgodnie z ust. 1 obu paragrafów wykonywanie leczenia innej osoby

⁸ Por. *ibidem*.

⁹ M. Mozgawa, *op.cit.*, s. 485–486.

bez jej zgody, nawet wówczas, kiedy leczenie odbywa się zgodnie z zasadami sztuki medycznej. Sprawca podlega karze grzywny do 360 stawek dziennych lub pozbawienia wolności do 6 miesięcy. Jednak jeżeli sprawca działał w przekonaniu, że zwłoka w leczeniu narazi życie lub zdrowie pacjenta sprawca podlega karze wyłącznie wówczas, kiedy niebezpieczeństwo nie istniało, a sprawca przy zachowaniu należytej staranności mógł uświadomić sobie tą okoliczność (ust. 2). Ściganie następuje na wniosek (ust. 3).

9. Naruszenie miru domowego

Naruszenie miru domowego niekiedy bywa przestępstwem przeciwko wolności (Albania, Austria, Szwajcaria, Węgry), częściej jednak stanowi przestępstwo przeciwko prawom i wolnościom człowieka (państwa postsowieckie). Nietypowe jest uregulowanie niemieckie, gdzie naruszenie miru domowego jest przestępstwem przeciwko porządkowi publicznemu.

Miejscem chronionym najczęściej jest dom lub mieszkanie, jednak niekiedy pojawiają się także ogrodzone miejsca przyległe do domu bądź też miejsca przeznaczone do świadczenia usług, ewentualnie miejsca publiczne. Czyn polega albo na wtargnięciu, albo na wtargnięciu i nieopuszczeniu danego miejsca.

Typy kwalifikowane, o ile się pojawiają, charakteryzują się pewnym zróżnicowaniem znamion kwalifikujących tak, że nie da się w zasadzie stwierdzić istnienia jakiegoś modelu w tym zakresie. Istnieją typy kwalifikowane ze względu na sposób działania (użycie broni lub przedmiotu używanego jako broń, typowe dla państw postsowieckich, wtargnięcie przez osobę pełniącą funkcję publiczną).

Nie zna przestępstwa naruszenia miru domowego prawo karne **Armenii**. Bezprawne wejście do cudzego domu jest znamieniem kwalifikującym przy przestępstwach bandyctwa (art. 175), rozboju (art. 176) i kradzieży (art. 177). Podobnie, jak w Armenii, jest w prawie karnym **Azerbejdżanu**, gdzie wtargnięcie do cudzego domu stanowi znamię kwalifikujące rozboju (art. 177) lub kradzieży (art. 180).

Naruszenie miru domowego stanowi w prawie karnym **Albanii** wykroczenie przeciwko wolności, stypizowane w art. 112. Czyn polega na wejściu do cudzego domu bez zezwolenia i jest zagrożony karą grzywny lub do 3 miesięcy pozbawienia wolności. Jeżeli sprawca działa przemocą lub groźbą użycia broni palnej, podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do 1 roku.

Interesujące jest rozwiązanie bułgarskie. Art. 12 ust. 3 k.k. **Bułgarii** stanowi, że osoba działająca w obronie koniecznej nie może przekroczyć jej granic, jeżeli zamach połączony był z brutalnym wtargnięciem do domu. Natomiast

nie istnieje tam typ naruszenia miru domowego. Podobne rozwiązanie przyjęto w prawie karnym **Mołdawii** (art. 35 ust. 3 k.k. Mołdawii).

§ 109 ust. 1 k.k. **Austrii** normuje naruszenie miru domowego w typie podstawowym, polegające na wdarciu się do cudzego pomieszczenia przy użyciu przemocy lub groźby jej użycia. Sprawca takiego czynu podlega karze do 1 roku pozbawienia wolności. Sprawca jest ścigany wyłącznie na wniosek pokrzywdzonego (§ 109 ust. 2).

Typ kwalifikowany jest stypizowany w ust. 3. Jeżeli sprawca wdzierają się w sposób opisany w ust. 1 do domu, mieszkania, zamkniętej przestrzeni, która jest wykorzystywana do użytku publicznego, wykonywania zawodu, do handlu albo jeżeli sprawca wdzierają się do zamkniętej przestrzeni znajdującej się bezpośrednio przy domu, w których: 1) zamierza dopuścić się przemocy wobec osób tam się znajdujących, albo 2) on, lub ktoś inny za jego wiedzą używa broni, by przełamać opór przed wtargnięciem, albo 3) czyn popełniony jest przez kilka osób, sprawca podlega karze do 3 lat pozbawienia wolności.

W **niemieckim** k.k. naruszenie miru domowego jest przestępstwem przeciwko porządkowi publicznemu. Typ podstawowy określono w § 123 ust. 1. Czyn polega na bezprawnym wejściu do cudzego mieszkania, biura, na ogrodzony teren lub do pomieszczenia przeznaczonego do wykonywania usług publicznych, a także na nieopuszczeniu tego miejsca na żądanie osoby uprawnionej. Sprawca podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do 1 roku.

Typ kwalifikowany zawiera § 124. Polega on na wtargnięciu do mieszkania, biura, ogrodzonej nieruchomości lub do zamkniętego pomieszczenia przeznaczonego do świadczenia usług publicznych, tłumy ludzi z zamiarem dokonania aktów przemocy przeciwko ludziom lub mieniu. Sprawca podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 186 k.k. **Szwajcarii** stanowi, że kto bezprawnie wchodzi wbrew woli uprawnionego do domu, mieszkania, zamkniętego pomieszczenia w domu przynależnej do niego zamkniętej przestrzeni, na dziedziniec, do ogrodu lub w miejsce pracy lub, mimo wezwania uprawnionego nie opuszcza tego miejsca, podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do lat 3. Czyn jest ścigany na wniosek.

W k.k. **Łotwy** naruszenie miru domowego należy do przestępstw przeciw fundamentalnym prawom i wolnościom człowieka. Czyn w typie podstawowym jest określony w art. 143 ust. 1 i polega na bezprawnym wejściu do mieszkania wbrew woli osoby tam zamieszkującej. Sprawca podlega karze krótkoterminowego pozbawienia wolności, prac społecznych lub grzywny. Zgodnie z art. 143 ust. 2, jeżeli sprawca działa z użyciem przemocy, groźby,

wprowadzając w błąd lub stosując środki właściwe dla urzędnika państwowego, podlega karze krótkoterminowego pozbawienia wolności, pozbawienia wolności do lat 2, prac społecznych lub grzywny.

W k.k. **Litwy** naruszenie miru domowego należy do kategorii przestępstw przeciwko prywatności życia człowieka. Czyn jest stypizowany w art. 165 ust. 1 i polega na tym, że sprawca bezprawnie, w sposób skryty lub otwarty, posługując się oszustwem, przemocą lub w inny sposób działając wbrew woli właściciela lub osoby przez niego upoważnionej, wkracza do cudzego domu, mieszkania, innego lokalu mieszkalnego lub na przynależny do niego ogrodzony teren. Sprawca podlega karze pracy społecznej, grzywny, ograniczenia wolności, aresztu lub pozbawienia wolności do lat 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego lub jego przedstawiciela, jednak prokurator może podjąć decyzję o ściganiu z urzędu (art. 165 ust. 2).

Zgodnie z art. 139 ust. 1 k.k. **Federacji Rosyjskiej** bezprawne wejście do cudzego mieszkania, popełnione wbrew woli osoby mieszkającej w nim, jest zagrożone karą grzywny do 40 000 rubli albo wynagrodzenia lub innych dochodów za okres do 3 miesięcy, przymusowych robót na okres do 360 godzin, pracy poprawczej na okres do roku, pozbawienia wolności na okres do 3 miesięcy. Zgodnie z ust. 2 ten sam czyn popełniony z użyciem przemocy lub groźby jej użycia jest zagrożony karą grzywny 200 000 albo wynagrodzenia lub innych dochodów za okres do 18 miesięcy, prac poprawczych na okres do 2 lat, prac społecznych na okres do 2 lat, albo pozbawienia wolności na ten sam okres. Jeżeli czyn jest popełniony z wykorzystaniem stanowiska służbowego pełnionego przez sprawcę, podlega on karze grzywny w wysokości od 100 000 do 300 000 albo wynagrodzenia lub innych dochodów za okres od 1 do 2 lat, pozbawienia prawa do zajmowania określonych stanowisk lub podejmowania określonej działalności na okres od 2 do 5 lat, pracy społecznej na okres do 3 lat, aresztu do 4 czterech miesięcy lub pozbawienia wolności do lat 3.

Także w prawie karnym **Białorusi** naruszenie miru domowego jest przestępstwem przeciwko konstytucyjnym prawom i wolnościom obywatela. Art. 202 ust. 1 k.k. Białorusi stanowi, że bezprawne wejście do mieszkania wbrew woli osób w nim przebywających, a także naruszanie w inny sposób zgodnej z prawem własności obywateli jest zagrożone karą pracy społecznej, grzywny lub aresztu. Zgodnie z art. 202 ust. 2 jeżeli sprawcą jest urzędnik działający z wykorzystaniem władzy, podlega karze grzywny, zakazu zajmowania stanowisk lub prowadzenia określonej działalności lub karze aresztu.

Podobnie, jak w prawie rosyjskim i białoruskim zaklasyfikowane jest naruszenie miru domowego w prawie **ukraińskim**. Należy tam ono do kategorii

przestępstw przeciwko jednostkowym, pracowym, wyborczym i innym osobistym prawom człowieka i obywatela. Art. 162 ust. 1 k.k. Ukrainy stanowi, że bezprawne wejście do mieszkania lub innej własności osoby, bezprawne powadzenie w nim oględzin lub przeszukania, a także bezprawna eksmisja lub inne działania, które naruszają świętość domu obywateli – jest karane grzywną od 50 do 100 minimalnych dochodów, pracy poprawczej na okres do lat 2 lub ograniczenia wolności do lat 3.

Zgodnie z ust. 2 ten sam czyn popełniony przez urzędnika albo z użyciem przemocy lub groźby jej użycia jest zagrożony karą od 2 do 5 lat pozbawienia wolności.

10. Uwagi końcowe

Ogólnie można wyodrębnić dwa podstawowe modele ochrony wolności. Pierwszy można nazwać ochroną samoistną wolności. Charakteryzuje się stosunkowo mało rozbudowanym katalogiem przestępstw przeciwko wolności. Stanowią one oddzielny rozdział w systematyce kodeksu karnego. Obok nich występują przestępstwa o racjonalizacji wolnościowej, umieszczone w różnych rozdziałach kodeksu karnego. Zwykle odrębnym przedmiotem ochrony jest w ich wypadku wolność seksualna. Metoda regulacji zasadniczo jest syntetyczna.

Drugim modelem jest model niesamoistnej ochrony wolności. Często występuje on w prawie typu romańskiego. Przestępstwa przeciwko wolności stanowią podkategorię szeroko pojętych przestępstw przeciwko osobie. W ramach tego modelu często są łączone w ramach jednej jednostki redakcyjnej ustawy z przestępstwami przeciwko czci i nietykalności cielesnej. Odrębnie występują przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, a także dodatkowa kategoria przestępstw przeciwko konstytucyjnym prawom i wolnościom, które w modelu samoistnym są rozproszone po rozdziałach chroniących bazowe dobra prawne. Ta ostatnia kategoria jest dosyć charakterystyczna dla państw postsowieckich.

Większość z analizowanych państw w rozdziale czy podrozdziale, dotyczącym przestępstw przeciwko wolności zawiera dosyć podobny zestaw typów. Zwykle tu właśnie stypizowane jest pozbawienie wolności człowieka, niekiedy połączone z porwaniem, groźba karalna, zmuszanie, handel ludźmi. Rzadziej pojawia się stalking, prawie nie ma utrwalania wizerunku nagiej osoby. Naruszenie miru domowego rzadko jest klasyfikowane jako przestępstwo przeciwko wolności. W państwach, w których istnieje niesamoistny model ochrony wol-

ności, często przestępstwo to zaliczane jest do przestępstw przeciwko konstytucyjnym prawom i wolnościom obywatela.

Summary

The article is to discuss models of accountability for crimes against freedom in selected European countries in the continental system of criminal law. In turn discussed the system of offenses against freedom and then crimes of illegal deprivation of freedom, human trafficking, threat, stalking and impersonation, coercion, taking the image of a naked person, medical treatment without consent and violation of domestic peace in different countries. The whole discussion is an attempt to extract the model solutions.

Keywords: crimes against freedom, illegal deprivation of freedom, human trafficking, threat, stalking and impersonation, coercion, taking the image of a naked person, medical treatment without consent and violation of domestic peace

Słowa kluczowe: przestępstwa przeciwko wolności, pozbawienie wolności, handel ludźmi, groźba, stalking i podszywanie się, zmuszanie, utrwalanie wizerunku nagiej osoby, zabieg leczniczy bez zgody i naruszenie miru domowego